

Granskningsrapport Rättsvetenskap

Granskningen avser ämnet Rättsvetenskap.

Underlagen har utgjorts av självvärdering, kurs- och utbildningsplaner. Dialog med huvudområdesföreträdare Hajo Holtz har förts (2016-05-30) där underlagen har diskuterats.

1) Ämnets speciella kunskapsbidrag och dess profil vid Högskolan Dalarna

a) Allmänt om ämnet rättsvetenskap

Rättsvetenskap handlar om det vetenskapliga studiet av vår rättsordning. Det mest centrala inom rättsvetenskapen utgör läran om tolkning och tillämpning av rättskällor. Tolkning är fastställandet av innehållet av en rättsnorm avseende förutsättningarna och rättsföljderna med hjälp av olika tolkningsmetoder. Tillämpning är granskningen om vissa fakta uppfyller förutsättningarna av en rättsnorm (s.k. subsumtion). I detta hänseende har rättsvetenskapen en tydlig praktisk anknytning och ett nära samband med sitt praxisfält, nämligen de olika juridiska yrkena, bl.a. domaryrket och advokatycket. Rättsvetenskapens främsta "empiri" är olika typer av rättskällor som har olika status och som står i ett särskilt förhållande till varandra, t.ex. lagar, förordningar, förarbeten eller rättspraxis. Rättsvetenskap som vetenskap är normativ, dvs. den handlar om hur samhället bör vara, inte nödvändigtvis om hur samhället faktiskt är; den är icke-empirisk till skillnad från empiriska vetenskaper såsom naturvetenskap, sociologi eller ekonomi, dvs. den handlar inte om utforskandet av naturliga eller sociala fenomen som kan upplevas och som är tillgängliga för bevis och observation, utan rättsvetenskap fokuserar på en tolkning och förståelse av texter. Rättsvetenskap är sålunda en hermeneutisk disciplin och en textvetenskap som är besläktad med teologi och lingvistik. Rättsvetenskap ligger i gränslandet mellan humaniora och samhällsvetenskap, beroende på vad man anser som utmärkande. Anser man att rättsvetenskap mest handlar om tolkningen av texter, så tillhör den humaniora; anser man däremot att den handlar mest om rättsordningens betydelse för samhället, då tillhör rättsvetenskapen vetenskapsfamiljen samhällsvetenskap.

b) Rättsvetenskapens ställning vid Högskolan Dalarna

Vid Högskolan Dalarna utgör ämnet rättsvetenskap ett icke-huvudområde, dvs. ett "tjänsteämne" som har till uppgift att erbjuda och genomföra rättsvetenskapliga kurser åt och på Högskolans olika program om detta efterfrågas. Det ges inte möjlighet att läsa ett juristprogram

eller ett rättsvetenskapligt program på Högskolan Dalarna. Ämnet ansvarar därför framförallt för att lära ut grundläggande kunskaper inom just de rättsområden som programmen efterfrågar. Ämnets olika kurser kan handla om varierande rättsområden, allt från civilrätt, offentlig rätt och även straffrätt, helt beroende på program. Ämnets fokus på Högskolan Dalarna ligger för närvarande på civilrätt i form av handelsrättsliga kurser som ingår i Ekonomiprogrammet, t.ex. Handelsrättslig översiktskurs RV1058 eller Associationsrätt RV1002. Exempel på kurser inom andra rättsområden är Förvaltningsrätt RV1049 (offentlig rätt) och Utredning av databrott RV1034 (straff- och straffprocessrätt). Exempel på skräddarsydda och mer speciella kurser är Idrottsjuridik RV1056 och Nätjuridik RV1054.

Organisatoriskt tillhör ämnet avdelningen Näringsliv och företagande inom akademien Industri och samhälle. Ämnets kunskapsbidrag ligger dels i att möjliggöra genomförandet av program, där rättsvetenskapliga inslag är obligatoriska enligt det gällande regelverket (t.ex. Socionomprogrammet), och dels i att komplettera olika typer av program, där rättsvetenskapliga kurser inte är obligatoriska. Det konkreta bidraget utgörs bl.a. av kunskap om och förståelse för relevanta rättsregler samt mer övergripande av vissa förmågor, såsom rättstillämpningsförmågan, tolknings- och argumentationsförmågan samt problemlösningsförmågan. Program där i nuläget rättsvetenskapliga kurser eller kompetenser ingår i är följande:

- Detaljhandelsprogrammet
- Digitalbrott och e-säkerhetsprogrammet
- Ekonomiprogrammet
- Entreprenöriellt företagande
- Högskoleingenjörsprogrammet
- Personal- och arbetslivsprogrammet
- Sport managementprogrammet
- Samhällsvetarprogrammet
- Socionomprogrammet
- Utveckling av e-tjänster

Det tillkommer samarbeten inom Högskolan utanför egna rättsvetenskapliga kurser i form av gästföreläsningar, exempelvis på programmen Grafisk design, Medieproduktion och Ljud- och musikproduktion. Möjligheter till att erbjuda egna kurser vad gäller dessa program samt möjligheter till att utveckla ämnets kursutbud på andra program på Högskolan Dalarna bör utredas och arbete i denna riktning bör ske.

c) Samarbetet mellan ämnet och programmen

Samarbetet mellan ämnet och programmen tar sig olika former. Främst är samarbetet informellt genom personlig kontakt, men kan bedrivas i mer formaliserade former såsom vid ändringar av kursplaner. I detta fall är det rutin att remittera förslaget till respektive programansvarig. Inom vissa program existerar även regelbundna formaliserade mötesforum såsom programmöten eller programråd, exempelvis inom Socionomprogrammet eller Samhällsvetarprogrammet. Ansvar för kursinnehållet och kvaliteten ligger helt hos ämnet, men ämnet har alltid för avsikt att, som sagt, hämta in synpunkter från programledningen om ändringar i större omfattning planeras. Som ett undantag från regeln kan Personal- och arbetslivspro-

grammet nämnas som har sitt eget tvärvetenskapliga huvudområde. Ämneskurserna tillhör i detta fall själva huvudområdet personal och arbetsliv och är klassade som huvudområdeskurser, inte ämneskurser. På det programmet ter sig samarbetet lite annorlunda och vem som ansvarar för utvecklingen och kvalitetssäkringen, också från ett budgetperspektiv, är till viss del oklart.

d) Uppdragsutbildning

Ämnet rättsvetenskap är involverat i ett samarbete med Företagsekonomiska Institutet (FEI) i Stockholm. FEI är en privat aktör som erbjuder olika typer av kurser och utbildningar främst med näringslivet som relevant målgrupp. Samarbetet mellan FEI och Högskolan Dalarna som en form av uppdragsutbildning sker på så sätt att Högskolan Dalarna främst har en examinerande roll. Detta möjliggör att utbildningen är poänggivande för deltagarna vad gäller högskolepoäng. Lärarna som leder undervisningen är främst yrkesverksamma konsulter som har en aktuell och uppdaterad insyn i det verkliga näringslivet. På det sättet, anser FEI, förenas akademisk förankring med praktisk tillämpning. Kurser inom ämnet rättsvetenskap som FEI erbjuder och som Högskolan Dalarna står som akademisk examinator är i nuläget Beskattningsrätt 15 hp, Handelsrättslig översiktskurs 15 hp och Marknadsrätt 7,5 hp.

FEI underhåller på samma sätt ett samarbete med ämnet företagsekonomi vid Högskolan Dalarna och kontakten till FEI förs huvudsakligen genom detta ämne. Samordnaren för samarbetet från Högskolans sida är av den anledningen lektor i företagsekonomi Jan Åkerstedt.

För ämnet rättsvetenskapens del kan anmärkas att engagemanget i detta samarbete bör stärkas i framtiden och att ämnet bör tydligare verka för att säkra kvaliteten på kurserna, t.ex. genom en uppdatering av kursplaner, för att examinationen sker på ett korrekt och rättssäkert sätt samt eventuellt även för ett ökat deltagande av ämneslärarna i dessa kurser, om tillfällen och möjligheter för detta finns.

Nämndens kommentarer:

Nämnden anser att krav bör ställas på transparenta rutiner gällande samarbetet med FEI, och resurser för att genomföra kvalitetssäkrad och rättssäker examination av de kurser som ges inom samarbetet.

2) Akademisk miljö och lärarkompetens

a) Den akademiska miljön allmänt

Den akademiska miljön inom ämnet är speciell på grund av flera anledningar: För det första är ämnets huvudsakliga uppgift, som redan nämnts ovan, att lära ut grundläggande kunskaper inom just de rättsområden som programmen efterfrågar. Rättsområdena varierar väldigt mycket och det förväntas att man kan genomföra rättsvetenskapliga kurser inom i princip samtliga rättsområden. Inom ämnet jobbar vi således mer brett än djupt. Detta försvårar att fördjupa sig inom ett visst rättsområde. En annan omständighet som påverkar ämnets akademiska miljö är att kurserna ska leva upp till ämnesspecifika krav och traditioner och samtidigt stämma överens med olika programmål från andra ämnesområden än rättsvetenskap. Av den anledningen kan ämnet inte orientera sig på lagens krav vad gäller juristexamen, utan ämnes-

specifika krav måste i viss mån anpassas efter vad respektive program kräver. Våra studenter kommer inte att bli jurister, utan ekonomer, samhällsvetare eller socionomer. Detta måste vi ta hänsyn till, varför kurserna är skräddarsydda kurser åt programmen. För det tredje präglas den akademiska miljön inom ämnet av det faktum att ämnet är helt beroende av de program där kurserna ingår i. Förändringar inom programmen påverkar direkt också ämnet, t.ex. vad gäller omstruktureringar eller nedläggningar. Det är på samma sätt programmen som bestämmer när och var en kurs ska ges. Detta leder till att arbetsbelastningen inom ämnesgruppen alltid har varierat och varierar även i nuläget mellan olika terminer och mellan olika perioder under en termin. Slutligen präglas den akademiska miljön av ämnets huvudsakliga uppgift, nämligen undervisningen på en grundläggande nivå. På dessa premisser är etableringen av en ”forskningsmiljö” inom ämnet rättsvetenskap förenad med vissa svårigheter

b) Lärarkompetens

Tabell 1. Verksamma lärare under det senaste läsåret (2015)

Namn/ födelseår	Akademisk titel ämne/ yrkes- examen	Befattning	Tids- be- gräns- ning	Om- fatt- ning av heltid i %	Uppskattad tjänstgöring % av heltid senaste året inom ämnet				Högskole- pedagogisk utb. poäng
					Grun- d	Avan- c	Forsk	Adm	
Hellborg, Hans- Erik 1949	Jur. kand.	Lektor		100	90			5	0
Holtz, Hajo 1981	Dr. jur.	Lektor, ÄF		100	80			15	15
Widerlöv, Ca- milla 1967	Jur. kand.	Adjunkt		100	90			5	7,5

Anmärkning: Resterande andelen i tjänstgöringen utgörs av övriga arbetsuppgifter som inte framgår av tabellen, främst kompetensutveckling.

Ämnesgruppen är med tre heltidsanställda relativt liten och ansvarar ungefär för ett tjugotal rättsvetenskapliga kurser om året, både campusbaserade kurser och distanskurser. Eftersom arbetsbelastningen kan variera, kan också behovet inom ämnet variera. Det tillkommer att kurserna som ges av ämnet kan handla om helt olika rättsområden. Av den anledningen har ämnet traditionellt vid behov varit tvungen att anlita externa lärare för att antingen fylla en lucka på grund av personalbrist eller för att tillföra en viss specialkunskap på grund av kunskapsbrist inom ämnet. De externa lärarna är både lärare från andra lärosäten och praktiskt verksamma med specialkunskap. Ämnet förfogar i detta sammanhang över ett visst nätverk av konsulter. Användningen av externa lärare kan ta sig formen av enstaka gästföreläsningar, men även genomförandet av hela kurser har förekommit. Användningen av externa lärare är dock undantaget och begränsas till det absolut nödvändigaste.

För att illustrera användningen av externa lärare kan följande exempel ges:

- **Vårterminen 2015:** Under denna termin ansvarade ämnet rättsvetenskap enligt TGS för sammanlagt 2395 klocktimmar på olika kurser (exklusive övriga arbetsuppgifter), varav 514 klocktimmar har utförts av externa lärare på flera olika kurser, inklusive även hela undervisningen på två kurser som samlästes. Detta berodde på att arbetsbelastningen traditionellt är större under vårterminerna samt på att ämnet precis hade rekryterat en ny adjunkt som arbetade sin första termin och därför inte kunde tas i anspråk i full omfattning. De externa lärarna var bl.a. en erfaren adjunkt från Högskolan i Gävle samt en före detta domare från Falun.
- **Höstterminen 2015:** Under denna termin ansvarade ämnet rättsvetenskap enligt TGS för sammanlagt 1900 klocktimmar på olika kurser (exklusive övriga arbetsuppgifter). Av dessa har 164 klocktimmar utförts av externa lärare och detta bara på en enda kurs, Socialrätt II RV1047. Anledningen var de externa lärarnas kunskap inom socialrätt, nämligen två rådmän från Förvaltningsrätten i Falun, två adjunkter från Örebro Universitet och Uppsala Universitet samt två privata socialrättskonsulter.

Ett speciellt fall i detta sammanhang utgör Personal- och arbetslivsprogrammet, där en konsult på basis av ett ramavtal har anlåtats för att genomföra två rättsvetenskapliga kurser samt några gästföreläsningar på andra programkurser. Beslut om detta ramavtal har fattats av avdelningen efter yrkande av programmet och med anledning av personalbrist inom ämnet vid tiden av avtalets ingående. Detta avtal löper fram till juni 2017. Under höstterminen 2015 ansvarade denna konsult för 215 klocktimmar och under vårterminen 2015 för 361 klocktimmar. Timmarna på detta program har inte inkluderats i ovan nämnda exempel. I framtiden är planerna inom avdelningen att ämneslärarna ska genomföra undervisningen på detta program. För detta ändamål pågår just nu en rekryteringsprocess i fråga om en adjunktjänst inom rättsvetenskap, där kunskaper inom arbetsrätt är ett krav.

c) Den akademiska miljön i övrigt

Vad gäller den akademiska miljön i övrigt försöker ämnets lärare så gott det går att hålla en bra kontakt inom ämnet, trots brist på en ”kritisk massa”, samt även internt inom Högskolan. Den ämnesinterna kontakten upprätthålls genom ämnesmöten, där t.ex. pedagogiska frågor eller bemanningsfrågor avhandlas, men kan även tillgodoses på mer informella sätt, t.ex. genom oplanerade möten eller genom e-postkorrespondens. Kontakten till övriga delar av Högskolan upprätthålls bl.a. genom deltagandet i programmöten, i avdelningsinterna möten, i akademikonferenser, i arrangemang relaterade till olika forskningsområden (främst Mikrodataanalys och Interkulturella studier) eller genom deltagandet i pedagogiska sammanträden såsom akademiövergripande lunchseminarier eller seminarier kring pedagogisk meritering. Avslutningsvis kan anmärkas att ämnet genomgår ett generationsskifte, där en lektor kommer att gå i pension under 2016. Ämnesföreträderskapet har redan övergått. Just nu pågår en rekryteringsprocess i fråga om en adjunktjänst inom rättsvetenskap som ska fylla luckan som pensionsavgången skapar. Rekryteringen avser främst kunskaper inom socialrätt (Socionomprogrammet) samt kunskaper inom arbetsrätt (Personal- och arbetslivsprogrammet). I framtiden kommer alltså ämnet bestå av två adjunkter och en lektor.

Nämndens kommentarer:

Tre lärare med specifika ämneskompetenser innebär en kritisk massa som möjliggör att en bred kompetens kan tillhandahållas till ett flertal program. Positivt med kvinnlig lärare inom ett mansdominerat område.

3) Forskningsförankring och forskningsaktivitet

a) Forskningsaktivitet

Som redan nämnts ovan är etableringen av en forskningsmiljö inom ett icke-huvudområde utan eget program förenad med vissa svårigheter. Rättsvetenskaplig forskning bedrivs framförallt på de stora lärosätena med egna juristprogram. Ingen av de anställda inom ämnet medverkar just nu i officiella forskningsprojekt. Den forskning som bedrivs på Högskolan Dalarna inom ämnet rättsvetenskap är småskaliga projekt som finansieras huvudsakligen med de medel som är avsedda för de anställdas kompetensutveckling. Forskningsaktivitetens omfattningen de senaste tre åren har varit en vetenskaplig publikation om året. Möjligheterna till finansiering av forskning kan sammanfattas som följande:

- Externa medel.
- Interna medel genom samarbete med forskningsprofilerna.
- I form av kompetensutveckling.

Möjligheten till att söka externa medel från exempelvis Stiftelsen Marianne och Marcus Wallenberg eller Ragnar Söderbergs stiftelse finns (vilket förutsätter tid för att skriva ansökningar), men beror helt på det konkreta forskningsprojektet och den sökande forskaren. Möjligheten till att få ta del av interna medel som en del av de statliga forskningsanslagen finns, men medlen måste sökas via Högskolans forskningsprofiler. Högskolan tillämpar en strategisk fördelning av de statliga forskningsmedlen och sannolikheten att få ta del av medel är större, när ämnet eller forskarens kompetens specifikt relaterar till dessa profiler. Rättsvetenskap som ämne har ingen naturlig anknytning till någon av forskningsprofilerna, men ämnet jobbar för att fördjupa relationen till dessa, främst Mikrodataanalys. Även profilen Interkulturella studier kan vara intressant för ämnet. Forskning som en form av kompetensutveckling är slutligen begränsad i omfattning, nämligen 5 % enligt kollektivavtalet, vilket endast möjliggör småskaliga projekt.

Tabell 2. Forskningspublikationer i rättsvetenskap 2014-2016

Holtz, Hajo Michael. Die Prospekthaftung im Franchiserecht, Zeitschrift für Vertriebsrecht, 2014, No. 1, 23-29. Artikel.
Holtz, Hajo Michael. Lagstridighetsprincipen : ett jämförande perspektiv, Juridisk Tidskrift, 2015, Vol. 2015-16, No. 1, 120-144. Artikel : refereegranskat.
Holtz, Hajo Michael. Oskäligen avtalsvillkor som otillbörlig marknadsföring : får konkurrenter väcka talan enligt marknadsföringslagen? Svensk Juristtidning, 2016 (accepterad). Artikel.

Nämndens kommentarer:

Relativt hög forskningsaktivitet i relation till de interna möjligheterna. Dock önskvärt med ökat stöd för ämnets lektorer att finna vägar in i forskningsprofilerna. Bättre möjligheter till forskning är på lång sikt nödvändig för att säkerställa undervisningens forskningsanknytning.

b) Forskningsanknytning

Undervisningens forskningsanknytning inom ämnet rättsvetenskap sker på följande sätt: Litteratur och övrigt undervisningsmaterial bygger på aktuell forskning. Som kurslitteratur används på den nivå som undervisningen bedrivs på oftast läroböcker, som dock i sin tur bygger på den aktuella utvecklingen inom ämnet vad gäller lagändringar, ny rättspraxis och även aktuell forskning. Vetenskapliga artiklar används inte i alla kurser, och det är inte alltid möjligt, men detta är något som bör utvecklas. Det som används däremot i stor omfattning på ämnets olika kurser är domstolsavgöranden, alltså rättspraxis. På flera kurser ingår seminarier som arbetsform, där praktiska rättsfall diskuteras och analyseras. Forskningsanknytningen yttrar sig vidare genom det faktum att ämnesläraren Hajo Holtz är disputerad inom rättsvetenskap och även bedriver egen forskning. Denna lärare undervisar i stor omfattning, är ämnesföreläsare och ansvarar därför mer allmänt för ämnets utveckling. Hajo Holtz undervisar även om den egna forskningen, om en kurs ger möjlighet till det, vilket dock inte förekommer på särskilt många kurser.

4) Utbildningens organisation

Ämnet rättsvetenskap har inget eget program på Högskolan Dalarna. En generell bild över antalet studenter och deras prestationer kan därför inte ges, utan måste inhämtas från respektive program, där rättsvetenskapliga kurser ingår i.

5) Skriftliga arbeten

Eftersom det inte finns ett eget program, finns det inte heller möjligheter till att skriva ett examensarbete inom rättsvetenskap. Formell undervisning i vetenskapligt skrivande sker därför inte. Det kan dock nämnas att det ingår skriftliga inlämningsuppgifter på flera rättsvetenskapliga kurser, t.ex. i form av reflektiva seminarieprotokoll eller rättsfallsprotokoll.

Ämnet är däremot involverat i examensarbeten inom Personal- och arbetslivsprogrammet. Detta program kan betecknas som ett tvärvetenskapligt program som är sammansatt av olika ämnen såsom företagsekonomi, sociologi och till och med rättsvetenskap. I nuläget är den disputerade läraren inom ämnet rättsvetenskap aktiv som både handledare och examinator för examensarbeten inom detta program. Vanligtvis har examensarbeten en stark företagsekonomisk prägel, men inslag av rättsvetenskap i form av arbetsrättsliga aspekter förekommer. Rättsvetenskapliga examensarbeten i egentlig mening skrivs dock inte inom Personal- och arbetslivsprogrammet.

Det bör även nämnas att ämnet har varit och aktuellt är till viss del involverat i examensarbeten inom företagsekonomi. Hajo Holtz har en gång under vårterminen 2013 varit handledare för examensarbeten inom Business Administration på engelska. Camilla Widerlöf är under den pågående vårterminen 2016 bi-handledare för examensarbeten inom företagsekonomi vad gäller juridiska aspekter, t.ex. i fråga om beskattning eller olika associationsformer.

6) Omvärldsbevakning

Övergångsmöjligheter och möjligheterna att tillgodoräkna utbildningen skiljer sig inte från andra icke-huvudområden och följer de allmänna reglerna. Omvärldsanalys för kurserna i ämnet sker kontinuerligt, dock inte i formaliserade former, t.ex. i samband med deltagandet i ämneskonferenser eller i samband med kompetensutveckling genom deltagandet i externa utbildningskurser. Andra tillfällen för benchmarking sker vid nyrekrytering till ämnet. Tidigare erfarenheter av nya lärare från exempelvis deras tidigare lärosäten (bl.a. Uppsala) kan användas för benchmarking av ämnets utbildningsutbud. Vid revideringen av kursplaner sker alltid en benchmarking mot liknande kurser på andra lärosäten, främst de stora universiteten med egna juristprogram.

7) Anställningsbarhet/användbarhet

Det sker ingen systematisk bevakning, eftersom våra studenter inte kommer att bli jurister. Anställningsbarheten kan därför endast bedömas utifrån programmets perspektiv. Här kan dock nämnas att kunskaper inom rättsvetenskap är mycket relevanta inom flera program, t.ex. Ekonomiprogrammet (för att bli revisor), Socionomprogrammet (för att bli socialsekreterare) eller Samhällsvetarprogrammet (för att bli myndighetshandläggare).

8) Studentinflytande

a) Möjligheter till studentinflytande

Studentinflytande beror delvis på programmen. På vissa program ges studenterna möjlighet till inflytande över kurserna via ett programråd, t.ex. Samhällsvetarprogrammet. Där har vi en kanal för att både ge och få feedback på våra kurser. Det huvudsakliga instrumentet för studentinflytande utgörs i övrigt kursvärderingar, som ska genomföras på alla kurser och det ska vara rutin att dessa följs upp av kursansvarig inför varje ny kursstart. Vid enstaka tillfällen har det tidigare förekommit att varken kursvärdering eller kursutvärdering har genomförts, vilket till viss del kan ha berott på arbetsbelastningen inom ämnet. Nu genomförs kursvärderingar automatiskt/elektroniskt och endast kursutvärderingen behöver skötas om av kursansvarig. Detta borde öka genomförandefrekvensen av kursutvärderingar.

b) Exempel på vidtagna åtgärder

Vidtagna åtgärder efter kursutvärderingar varierar mellan kurserna. Det kan handla om revideringar av kursplaner i form av ändrat upplägg, ändrade kursmål eller ändrad examinationsform. En aktualisering av litteraturlistan sker regelbundet inför en ny kursstart. Ett konkret exempel av vidtagna åtgärder är införandet av obligatoriska seminarier inklusive inlämningsuppgift som examinationsform (i kombination med salstentamen) på de flesta kurserna inom ämnet de senaste åren. Avsikten är att generellt erbjuda varierande examinationsformer för att tillgodose olika kursmål och olika lärostilar samt att öka studenternas aktiva deltagande i kurserna. Ett till exempel, som relaterar till det sistnämnda, är införandet av olika arbetsformer bredvid den traditionella arbetsformen föreläsning på de flesta kurserna, nämligen övningar, seminarier, frågestunder inför tentamen samt genomgångar efter tentamen. Under en föreläsning presenteras en viss kunskap, under en övning kan studenterna öva på att tillämpa kunskapen och under ett seminarium kan kunskapen sedan kritiskt analyseras och diskuteras. Denna progression i stimulerandet av studenternas intellektuella förmåga hjälper studenterna att uppfylla kursmålen, vilket bekräftas av kursvärderingar. Även studiebesök har införts på vissa kurser som en arbetsform för att lyfta det praktiska perspektivet, t.ex. ett besök hos Förvaltningsrätten i Falun på kursen Förvaltningsrätt RV1049.

9) Internationalisering

Inget aktivt arbete bedrivs för att utveckla internationaliseringen inom ämnet. Inga internationella lärarutbyten eller gästföreläsningar av utländska lärare har förekommit under den senaste tiden. Ämnet är däremot engagerat i att bredda Högskolans kursutbud för utländska studenter, främst Erasmusstudenter, vad gäller kurser som kan ges på engelska. Under höstterminen 2016 planerar ämnet rättsvetenskap att bidra med kursen *EU Law* RV1050 till Högskolans kursutbud på engelska. Vidare kan det förekomma på enstaka kurser att kurslitteratur på engelska används, om detta är lämpligt, t.ex. på kursen Grundkurs i IT-kriminologi RV1052 eller Folkrätt RV1048. Sedan är avsikten inom ämnet att EU-rätten som en viktig del i den internationella, europeiska rättsordningen alltid ska ingå i kurserna, oavsett rättsområde. I samband med internationalisering kan även nämnas att ämnesföreträdaren Hajo Holtz är tysk rättsvetare med utbildning från Tyskland och Storbritannien, som bedriver egen komparativ forskning (jämförelse mellan svensk och tysk rätt). Alla dessa omständigheter kan i viss mån bidra till ämnets internationalisering, ersätter dock inte ett strategiskt arbete med denna fråga.

Nämndens kommentarer:

Bra internationella perspektiv i undervisningen. T ex EU-rätt och kurs på engelska.

10) Hållbar utveckling, mångfald och jämställdhet

För närvarande sker inget aktivt arbete med dessa frågor. Det är dock rutin att dessa frågor ska lyftas enligt gällande lagstiftning och tillgodeses på lämpliga sätt, t.ex. vid nyrekrutering av

personal, genom att använda kurslitteratur som är skriven av både män och kvinnor eller genom att behandla juridiska aspekter i samband med hållbar utveckling, mångfald och jämställdhet när en kurs ger utrymme för det, t.ex. vad gäller diskrimineringslagstiftning eller mänskliga rättigheter.

11) Framtidsperspektiv

Viktiga frågor inom ämnet under de kommande åren är följande:

- Säkring av ämneskompetensen för att tillgodose det aktuella kursutbudet på grund av personalförändringar.
- Utveckling av ämneskompetensen för att kunna utöka kursutbudet i samarbete med olika program.
- Specialisering av personalen på vissa rättsområden för att kunna utveckla kompetensen. Camilla Widerlöv: handels-, associations-, obestånds- och skatterätt. Hajo Holtz: immaterial- och marknadsrätt, internationell och komparativ rätt. Ny adjunkt: social- och arbetsrätt.
- Kompetensutveckling av personalen utanför själva ämneskompetensen. Camilla Widerlöv: fördjupning inom företagsekonomi. Hajo Holtz: forskning och pedagogisk meritering. Ny adjunkt: beror på vem som blir anställd.
- Tillräcklig tid för kompetensutveckling samt balans mellan undervisning och andra arbetsuppgifter.

Dessa frågor/punkter är viktiga för att säkerställa att ämnet kan existera och kan erbjuda undervisning av hög kvalitet och för att Högskolan ska vara en stimulerande och lockande arbetsplats. Om förändringar i olika program skulle medföra avsevärda neddragningar i undervisningen, finns en risk att ämnet krymper under en nivå där dess kvalitet och utvecklingsmöjligheter blir hotade. Samtidigt måste det finnas möjligheter för ämneslärarna att kunna engagera sig i andra arbetsuppgifter förutom undervisningen. Den omfattande undervisningskyldigheten inom ett icke-huvudområde måste kompletteras med andra typer av arbetsuppgifter för att skapa en balanserad akademisk arbetsmiljö, t.ex. kompetensutveckling eller forskning. För att ämnet skall kunna utvecklas är en viss långsiktighet från Högskolans sida vad gäller ämnets uppdrag helt nödvändig. För mer konkreta utvecklingsmål se i övrigt **verksamhetsplan 2017 för ämnet Rättsvetenskap vid Högskolan Dalarna** (ingår i akademins Industri och samhällets verksamhetsplan som är under bearbetning hos akademins ledningsgrupp).